
Papp-Zakor Ilka

MAJD, HA FAGY

REGÉNYRÉSZLET

Az eltűnések kezdenek kínossá válni. Az alkalmazottak reggel, az irodába lépve nehezebben veszik a levegőt, esténként viszont, ha sikerül túlélniük a napot, annál felszabadultabbak. Kialakul bennük a meggyőződés, hogy a bűntények a dolgok természetes rendjéhez tartoznak, a természet megismeréséből pedig viszonylag könnyű bátorságot meríteni.

A cég detektívet szerződött, aki győzedelmes kitartással nem csinál semmit azonkívül, hogy újságot olvas, és ebédidőben elmajszol egy celofánba teker, átható illatú szendvicset. Mint mondja, csak extra csípős kolbász győzi meg róla, hogy ténylegesen létezik.

Első napján bevisz a céghez egy pár Sherlock-kockás házipapucsot, azt viseli napközben, míg fekete cipőjét tapintatosan az erkélyen támasztja ki. A kollégák után maradt kenyérgalacsinokat maga mellett tartja egy tálkán (hogy, mint azt önnön szellemdűsságától elbájoltan megállapítsa, egységesen fehér labdákból rakjon ki puzzle-t, ily módon a lehetetlent megvalósítva), azok pedig, ki tudja, milyen rejtélyes erők hatására, néha mozgásba jönnek, szétgurulnak, lepottyannak az asztalról, pattogva kergetik egymást a szőnyegen. A detektív ilyenkor négykézláb üldözi őket; fehér vászon nadrágos feneké úgy tündököl közöttük, mint a közömbös telihold. Lényeges, mondja, hogy a bűntények epicentrumában, azaz Anitaék konyhájában állítson fel főhadiszállást, éppen itt, az erkély melletti asztalnál, aminek köszönhetően az emeleten már senki sem jár oda cigarettázni, inkább a csigalépcsőre vonulnak vissza. A régi, nyirkos falak közt megreked a dohányfüst, és hamarosan úgy szaglik minden, mint egy szebb napokat látott köpködő.

Tél elejére híre kel, hogy a detektív ragyogó eredményekre jutott, jóformán csak egy hajsza választja el a megoldástól. A sikerélmény látványosan javít kedélyén: természetes zárkózottságát legyőzve rászokik, hogy szóba elegyedjen a dohányozni induló kollégákkal. Anita is megszólítja időnként, ha tréfálkozni akar. Nyelve fölött megcsillan egy nyálbuborék, amelyet Anita kezdetben üveggolyónak képzel.

– Hát péntek, péntekecske – jelenti be elégedetten. Amikor úgy véli, eléggé elmélyült a kapcsolatuk, a társalgás még veszélyesebb vizeire evez.

– Nézzünk oda, tél közepe és igazi vénasszonyok nyara. Ragyog a nap, és itt a péntek. – Látni rajta, hogy elvágódik, mert combját és térdét dörzsölgeti, az afölötti álmélkodást pedig, hogy rövidesen a nyomozás tárgyát képező hullákra fog hasonlítani, szintén nem palástolja elég hatékonyan. Az open office üzenőfalairól bágyadtan peregnek a post it-ok. Este Norbi kinyitja a hűtő ajtaját és belehajol, csakúgy, mint ugyanebben az időpontban Anita is. Elválásuk óta többször megtörtént, hogy Európa két végében, tudtukon kívül ugyanazzal a mozdulattal, egyszerre nyúltak a vacsoráért.

Anita, mint az egyetemet végzett felnőttek túlnyomó hányada, régen felfogta, hogy az élet nyűg, és megbecsül minden alkalmat, amikor erről újonnan megbizonyosodhat – azt viszont, hogy az élet nemcsak egyféleképp nyomaszthat, már elképzelni sem tudja, és a kíváncsiság, amellyel a lét pocskóságának különböző arculatait felderíthetné, minden jel szerint szintén hiányzik belőle. Joggal feltételezi, hogy sem Ervinnek, sem Elvirának nem áll érdekében felmérni boldogtalanságának pontos mértékét, ezért nem keres családjá keblén menedéket. Már kamaszkorát is megnehezítette, hogy nagybátyjától megtanulta: a magányban és a mélabúban nincs semmi észbontóan különleges.

Legtöbbször elfelejti, hogy amikor fair trade kávéit iszik, az azt leszüretelő afrikai, egyenjogúsodó nőkön segít, hogy vitaminkoktéljával rengeteget tesz az egészségéért, bundás mamuszával pedig bohókás nyugalmaért. Hiszen jár neked, mosolyog rá a fehérbor a kredencről. Könyvet olvasni ritkán van önbizalma, titokban megfigyelte, hogy bármennyire kínlódik, sosem okosodik, figyelme csapong, és amúgy is szörnyű gyorsan felejt; a giccshez való vonzalmát viszont nem kell többé szégyellnie, lakásába vintage és gyermekkort idéző holmikát szerez be, amelyeket szemügyre véve a vásárlást követő napokban, apróbb-cseprőbb lelkesedést érez.

– A törzsfajlódás sajátos gravitációja, amely a fajokat ugyanazon irányba vonzza, minden jel szerint a civilizációra is rányomta bélyegét: az egyistenhitet, a telefont és a nyílt méhkaptárt többször is feltalálták, a tény pedig, hogy az arab bejza szarva, a narvál lándzsahosszú agyara, a tsintaosaurus hófehér pofacsontja láttán mindig ugyanazt az egyszarvú lovat képzeltek

magunk elé, arra enged következtetni, hogy a tökéletes szépséggel csupán egyféleképpen képes megbirkózni a képzelet.

Amikor először hallottam róla, borzasztóan szkeptikus voltam, később azonban, miután sikerült megismerkednem legfontosabb munkáival, már őszinte csodálattal gondoltam D'Arcy Thompsonra, a biológusra, aki nem hitt a darwinizmusban, és fenntartásokkal élt a faj fogalmával szemben úgy egyáltalán: „Elvesztettem Haeckel négyezer radiola-fajába vetett bizalmamat”, írta 1917-es fő művében, amelyet 1942-ben újra kiadott. Könyvében amellet érvelt, hogy a törzsfjlődés nem más, mint a test fizikai szabályoknak alávetett alakulása (a felületi feszültség taglalására egész fejezetet szentelt), azaz minden teremtmény a geometriai szabályosság felé halad, némely plankton pedig – csakúgy, mint a Carl Linneus által az élőlények negyedik osztályába sorolt kristályok és kövek – már elérte a forma abszolútumát, amelytől mi még távol vagyunk. Érzelmesebb pillanataiban éppen ezért eljátszott egy negyedik dimenzió gondolatával: nézete szerint a zoológiának a test egészét kell görcső alá vennie, a törzsfjlődés legmegejtőbb vívmányával, a halhatatlan pszichével egyetemben, amelyet külön vizsgálva szintén nem különíthetünk el egymástól minden megszokást, tikket és hajlamot. Négyzethálókba rajzolt tanulmányain a teremtés készségét a gerincoszlopra merőlegesen, a gyilkolásra való hajlamot a szegycsontot tükrözve ábrázolta. Vallotta, hogy egyszerű mértani transzformációkkal két bármilyen fajtájú élőlény egymásba alakítható, halból ember lesz és madárból öleb, hiba volna mindazonáltal linearitást feltételezni hal, kutya, madár és ember között. Téziseit és okfejtéseit előbb hétszáz, később ezerkétszáz oldalas, ábrándos, lírai nyelven megírt kötetben foglalta össze, azt a benyomást keltve, hogy elméletei nem jelentenek számára többet a világ szépsége fölött érzett csodálat megfogalmazására szolgáló eszközöknél.

D'Arcy lelkesültségének fő forrása, a belátás, hogy a törzsfjlődésben minden mindennel összefügg, évtizedekkel később valóban elkezdett a természettudományokban tért hódítani.

(...)

Az erdei házban kincsként őrzik a csendet. A konyhaszékek lábára Elvira fehér, vattával kitömött zoknit húz, esetlen, békés patássá változtatva őket; a szobákban vastag szőnyegek nyelik el a papucsok és görkorcsoyák zaját. Estéknként végighalad a ház szobáin, és a tévé kivételével minden világítótestet kikapcsol. Unokájának elmagyarázza, hogy így követi a nyugalom út-

ját a lakáson át, az pedig a nyugalmat egy életre a takarékosággal kapcsolja össze, és az öregek feladatának könyveli el.

Ha éppen nem dolgozik, Ervin otthon őgyeleg, megpróbálja Anitát rávenni a játékra, ám ekkorra a gyerek már egyre inkább csak könyörületből, udvariasságból vagy jobb híján tölt időt vele – és akkor sem igazán sokat.

– Légy vele nagyon elnéző – inti Elvira, Ervin pedig, akinek apja megspórolta a piszkos munkát, megkésve és nagy vérveszteség árán az anyját öli meg; ezzel egyébként még mindig jobban jár, mint unokahúga, akinek, meglehetősen kínos módon, a nagyanyjával kell majd előbb-utóbb leszámolnia.

Elvira mindhárom leszármazottjával előírásosan és akadálymentesen bánik el.

Férjének fotója a vitrinben pompázik, a piros huzatos fotel fölött, amelyben Anita hideg téli esteken kakaót kortyolva mereng. Mivel ekkoriban még hirtelenszőke haja van, a házban minden fotel vörös kárpitot kapott, így lesznek együtt, gyermek és bútor, olyan szépek, mint a festett kép.

Az aluljáróban, amelyen Anita munkába menet naponta átkel, plakátok demonstrálják, hogy a rossz gondolatok kártékonyosságát illetően Norbi egyértelműen tévedett: a jól megcsinált gonoszság olyan, mint hótaposás után a langyos lábvíz, szex vagy crossfitt-hévége, van benne adrenalin, és van benne megnyugvás, ráadásul kiválóan mutat a hatalmas sajtók és banánfürők fotója mellett. A szuperingerek világában, emlékeztetne Ervin, ahol a *more is more* diadalmaskodik a *less is more* felett, a kiskakukk csőre a testvéreinél mindig vörösebb, ő főzés közben nem képes mértéket tartani, unokahúga, minél több kollégája van, annál jobban rühelli őket, Brian Krause pedig szemkápráztató 33,62 méterre köpi a cseresznyemagot.

Ugyanitt, a kocsonyafesztivált hirdető poszter árnyékában, feltűnik Jehova két tanúja, az egyik öreg, a másik gyér fogú, elmélyülten őriznek egy román nyelvű pannót és a mellé kirakott brosúrákat. Anitát hidegen hagyják a vallás dolgai, így, ha belegondol, hányan estek el az örök élettől valakinek a földrajzi tudatlansága – Bukarest és Budapest összetévesztése – miatt, nem kiábrándultságot érez, csupán kárörömet.

– Az ősidők teremtményei fényérzékeny foltjaikkal és egymástól teljesen függetlenül, harminchat különböző folyamat eredményeképp kifejlődött szemükkel kémlelték a jövőt – tekintetük pedig az én zseblámpám bizonytalan fényével találkozott. Elképzelésemhez, hogy mindannyian csupán váz-

latok vagyunk, makettek a Föld nevű terepasztalon, ahogy az évek múltak, egyre inkább ragaszkodtam.

Fejlődési rangsort állapítottam meg, amelynek első szintjére az őshüllőket megelőző, többnyire kezdetleges (vagy annak vélt) lények kerültek: ezekben kereste formáját a később letisztuló nyers izomerő; a második szintre a földet több száz millió évig birtokló dinoszauruszokat helyeztem – ők ebben a rendszerben a hatalom sémái voltak, fajok, amelyekben még öntudatlanul, vakon tört felszínre az uralkodási vágy. Az elvnek megfelelően látszott, hogy uralmukat kívülről érkező, értelmetlen erőszak söpörte el. Fény-pompás életútjukba én tölthettem megigézve tartalmat, ahogy, mondjuk, a szülő kiváltsága öröm jelének hallani a csiklandozott csecsemő torkából feltörő kacajt.

Az őshüllőket követő legsikeresebb csúcsragadozó ügye érthető okokból kényelmetlen volt, bár egyet kellett értenem kortársaimmal abban, hogy az embernek a benne lakozó törekvés és tudás okozza a vesztét – pontosan az tehát, ami a sárkánygyíkoknál hiányában volt jelen. Ebből következett a kérdés, hogy a helyünkre lépőket, a negyedik szint élőlényeit (csótányokat, robotokat vagy egyebeket – hogy mik lesznek, arról fogalmam sem volt, azt azonban, hogy már közöttünk élnek, teljesen biztosra vettem) mi pusztítja ki; mivel a rendszerben, amelyet kidolgoztam, minden élőlény saját legnagyobb (előfutárai által már sejtetett) megvalósításának esett áldozatául, éltem a gyanúperrel, hogy örököseinkkel az önzetlen szeretet fog végezni – ennek makettje volt ugyanis szememben a minket meghatározó nosztalgia. A tiltott étket, amelyet bukásukért tesznek majd felelőssé, csirkecombnak képzeltem, éppen annyi olajban kisütve, amennyit egy kiskakas verejtékezik.

Miután tudatja férjével, hogy ráunt, ám bejelentésére nem kap választ, Anita önazonossága pontosan úgy inog meg, mint ha Norbi romantikus vallomást hagyott volna szó nélkül. Barátnőjének ebből okulva meg sem említi, hogy az egyetem óta fenntartott kapcsolatuk az ő szempontjából immár céltalan. Az igazi barátságok arról ismerszenek meg, hogy kibírják, ha elfogy a közös beszédtema, nem igénylik a megalázó, small talkkal terhes találkozókat, eltűrik, hogy az ember elvágjon minden szálát, és továbbra is önálló, boldog életet élnek a múltban. Hogy bátorítsa a konzerválódás szép folyamatát, Anita az ismerősei telefonszámát nem menti le – azok viszont régen a messengeren tartják fenn vele a kapcsolatot.

(A Facebookon annak is utána tud nézni, hogy különböző barátai boldogulnak-e nélküle. Norbi lecserélte a profilképét, a filatelista pedig nem jelölte vissza – nyilván a bélyegeivel van elfoglalva. Az olvasólámpa deres fényénél görnyed, ujjai közt karcsú csipesszel, kézfejénél borítékok áznak, két ragasztás között sípolva felköhög. Oroszul a tüdőbaj *csahotka*, ami anynyit tesz: *fonnyadás*. A szó a magyar áthallással kiegészülve tökéletes, gömbölyű egészzé alakul.)